Asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025.

Teema: OKM:n hallinnonala pois lukien kirkollisasiat

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäseninä on yli 150 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua. Tässä lausunnossa haluamme korostaa erityisesti seuraavia talousarvioon liittyviä huolia:

- **Nuorisotyön määrärahoihin esitetään neljän prosentin leikkausta, mikä on epäjohdonmukaista suhteessa nuorten jatkuvasti kasvavaan pahoinvointiin ja nuorten tarvitsemaan tukeen.** Hallituksen päättämät rajut valtionavustusleikkaukset OKM:n hallinnonalalle onnistuttiin nuorisoalan näkökulmasta kohdentamaan kohtuullisen onnistuneesti vuodelle 2025. Vuodelle 2026 suunnitellut suuremmat valtionavustusleikkaukset tulevat kuitenkin aiheuttamaan merkittävää haittaa nuorten hyvinvoinnille, mikäli leikkauksia ei kohtuullisteta.
- Maksuttoman toisen asteen turvaaminen oli odotettu ja erittäin tärkeä päätös.
- **Ammatillisista oppilaitoksista leikkaaminen noin 130 miljoonalla eurolla on huolestuttava osa jatkumoa, jossa työllistymiseen, koulutustason nostoon ja jatkuvaan oppimiseen rakennetaan uusia esteitä.**
- **On tärkeää, että hallitus sitoutuu resursoimaan oppimisen tuen sen vaatimalla tavalla ja seuraa nyt tehtävien uudistusten toimivuutta.** Mikäli hallituksen panostukset eivät ole riittäviä, kohdentuu uudistuksen toteuttamisen kustannustaakka kuitenkin kunnille.

Paitsi nuorten itsensä takia, myös kestävän julkisen taloudenhoidon takia nuorten hyvinvointia on järkevää tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jo 1990-lamasta tiedetään, että jos nuoret eivät saa tarvitsemaansa tukea ja pääse kiinnittymään osaksi yhteiskunnan toimintoja, osalla

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

ihmisistä pahoinvointi lisääntyy ja työmarkkinoille kiinnittyminen heikkenee koko elämänkaaren ajan. Parhaat oppimistulokset syntyvät oppilaitoksissa, jotka ovat riittävästi resursoituja ja joissa yhteishenki on hyvä, kiusaamista on vähän ja oppilaiden sekä opiskelijoiden osallisuutta ja hyvinvointia tuetaan. Pahoinvointia ja osattomuutta ei voi siis paikata pelkillä koulutuspanostuksilla tai oppimisen tuella.

Toivomme, että talousarviota tarkasteltaisiin kokonaisuutena. Nuoriin ja nuorten perheisiin kohdistuu lukuisia leikkauksia eri ministeriöissä. Olemme toistuvasti esittäneet tarpeen nuorivaikutusten arvioinnille, jotta lainsäädännön ja talouden suunnittelun mahdolliset vaikutukset nuoriin erityisryhmänä saataisiin selville. Nuorivaikutusten arvioiminen myös ennakoivasti parantaisi lainvalmistelun laatua ja varmistaisi, ettei tehtävillä päätöksillä aiheuteta yksilöille ja yhteiskunnalle kalliiksi tulevaa vahinkoa nuorten hyvinvoinnille. Me nuorisoalalla vaadimme, että talousarvion muutosten nuorivaikutuksia arvioidaan tarkasti ja ennen leikkauspäätösten tekemistä.

Hallitus esittää tavoitteekseen parantaa suomalaisten mahdollisuuksia rakentaa tulevaisuuttaan ja kertoo talouden vakauttamisen tukevan mm. perheellistymistä. Nuoriin ja nuorisoalaan kohdistuvat leikkaukset, lapsiperheköyhyyden lisääminen ja sosiaaliturvan heikentäminen välittävät kuitenkin hyvin toisenlaisen tulevaisuuskuvan nuorille.

Nuorisotyön määrärahoista leikataan yli 15 % hallituskauden alkuun verrattuna

Nuorisoalan rahoitukseen kohdistetut leikkaukset pysyivät neuvotteluissa lähes opetus- ja kulttuuriministeriön talousarvioesityksen mukaisella tasolla. Nuorisotyön määrärahoja leikataan vuodelle 2025 noin 4 prosenttia verrattuna vuoteen 2024.

91. Nuorisotyö (nuorisotyön kokonaisrahoitus)		
2023 tilinpäätös	2024 varsinainen talousarvio	2025 hallituksen esitys
82,9 miljoonaa	74,0 miljoonaa (–11 %)	70,9 miljoonaa (–4 %)

Nuorisoalan kokonaisrahoitus jakautuu useaan eri kohteeseen järjestöille, kunnille ja muille toimijoille. Rahoitus oli vuonna 2023 noin 85 miljoonaa euroa, joka sisälsi määräaikaisia korona-ajan panostuksia nuorisotyöhön. Vuoden 2024 varsinaisessa talousarvioesityksessä kokonaisrahoitus oli noin 74 miljoonaa euroa. Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2025 nuorisoalan kokonaisrahoitus on noin 70,9 miljoonaa euroa. VM:n suuria leikkauksia nuorisojärjestöille sisältäneessä esityksessä se olisi ollut noin 67,6 miljoonaa euroa. Vaikka leikkauksia kohtuullistettiin, **verrattuna Orpon hallituskautta edeltävään aikaan vuoden 2025 nuorisoalan rahoitus vähenee hallituksen jo tekemien ja ensi vuodelle esittämien leikkausten sekä määräaikaisten avustusten loppumisen myötä yli 15 prosenttia verrattuna vuoteen 2023.**

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan talousarvioehdotuksessa vuodelle 2025 merkittäviä leikkauksia nuorisoalan kokonaisrahoitukseen ei oltu vielä kohdennettu. Sen sijaan

valtiovarainministeriön ehdotuksessa vuoden 2025 talousarvioksi nuorisotyön kokonaisrahoitukseen kohdistui noin 6,5 miljoonan euron leikkaukset. Ne sisälsivät mm. yli 16 prosentin leikkauksen nuorisoalan järjestöjen valtionavustuksiin. Hallituksen talousarvioesityksessä leikkauksia on lievennetty siten, että ainoa merkittävä leikkaus kokonaisrahoituksessa kohdistuu nuorisotyön kokeilun, koulutuksen, tutkimuksen ja kansainvälinen yhteistyön rahoitukseen, josta esitetään leikattavaksi yli 60 prosenttia eli noin neljä miljoonaa euroa.

Nuorisotyön kokeilun, koulutuksen, tutkimuksen ja kansainvälisen yhteistyön rahoitus		
2023 TA	2024 TA	2025 HE TA
10,6 miljoonaa euroa	5,6 miljoonaa euroa (–47%)	1,9 miljoonaa euroa (–66%)

Valtakunnallisille nuorisoalan järjestöille hallitus esittää samaa avustusmäärää kuin vuonna 2024 eli 18 miljoonaa euroa. Pieni valonpilkahdus löytyy miljoonan euron määräaikaisesta panostuksesta koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön.

Millaisia vaikutuksia nuorisotyön määrärahaleikkauksilla on?

Nuorilta leikkaamisen vaikutuksen ulottuvat kolmelle tasolle: suoraan suomalaisten nuorten arkeen, nuorisotyön mahdollisuuksiin tukea nuoria riittävällä tasolla sekä yhteiskunnan tulevaisuuteen. Kun nuorilta itseltään kysytään, yhdeksän kymmenestä nuorisotyön piirissä olevasta arvioi, että nuorisotyön väheneminen vaikuttaisi arkeen negatiivisesti. 40 prosentilla ei olisi enää ryhmää, johon kuulua, yli puolet näkisi kavereitaan vähemmän ja joka kolmas jäisi elämässään vaille merkityksellisiä aikuisia.

Nuorisoalan järjestöihin sekä esimerkiksi kuntien nuorisotyöhön osuvat leikkaukset ovat suoraan pois nuorilta. Mikäli uhatut leikkaukset toteutuvat, puolet valtakunnallisista nuorisoalan järjestöistä uskoo joutuvansa vähentämään vuoden sisällä henkilöstöä ja siten nuorille suunnattua toimintaa ja tukea. Eniten häviävät silloin ne nuoret, joilla on jo nyt vähiten, arvioivat nuorisotyötä tuottavat tahot. Vähemmistöihin kuuluvien sekä harvaan asutuilla seuduilla asuvien nuorten harrastamisesta ja palveluista tullaan todennäköisesti luopumaan ensimmäisenä.

Kun nuorten tilanne huononee, se vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Esimerkiksi osaamistasolla, syntyvyydellä, verotuotoilla, sotekuluilla, demokratialla, rikollisuudella ja työllisyydellä on suora yhteys nuorten hyvinvointiin.

Nuorisoministeri Sandra Bergqvist kommentoi talousarviota tiedotteessaan: “Heikentyneessä taloustilanteessa haluan turvata nuorisojärjestöjen ja liikunnan kansalaisjärjestöjen osalta vuodelle 2025 työrauhan ja välttää nopeat tai välittömät muutosneuvottelut ja henkilöstön irtisanomiset”. Nuorisoalan kattojärjestö välitti kiitoksensa nuorisoministerille leikkausten lieventämisestä tiedotteessaan syyskuun alussa.

Nuorisoalan kattojärjestö kysyi jäsenorganisaatioiltaan keväällä 2024 näiden muutosneuvottelutilanteesta. Puolet vastanneista nuorisoalan järjestöistä kertoi joutuvansa todennäköisesti käynnistämään muutosneuvottelut seuraavan 12 kuukauden aikana. Suurin syy neuvottelujen käynnistämiseen on valtionavustuksiin kohdistuneet tai kohdistuvat Orpon

hallituksen leikkaukset. Kyselyn mukaan valtionavustusten leikkausten seurauksena nuorille tarjottavien palveluiden, harrastusten ja arjessa läsnäolevien turvallisten aikuisten määrä tulee pienenemään merkittävästi. Mikäli leikkaukset toteutuvat suurina (25 % - 50 %), nuorille tarjottavat harrastukset ja toiminnot vähenisivät, siirtyisivät verkkoon, kallistuisivat merkittävästi ja/tai painottuisivat pääkaupunkiseudulle.

Tulevina vuosina nuorisoalan tilanne vielä vaikeampi, koska ensi vuoden aikana hallitus on sopinut päättävänsä 75 miljoonan euron uusista leikkauksista OKM:n valtionavustuksiin. Mikäli säästöjä ei päätetä kohtuullistaa, nuorisotyönkin kannalta kovimmat säästöt ovat siis vielä edessä.

Kansakuntamme menestys riippuu siitä, miten meidän nuorillamme menee, todetaan hallitusohjelmassa. Nuorisotyöhön ja nuoriin kohdistuvat leikkaukset on pystyttävä välttämään. **Ensi vuonna päätettävät valtionavustusleikkaukset on tehtävä harkitusti ja eri palvelujen yhteiskunnallisen tarpeen perusteella, ei esimerkiksi entisen arpajaislain jakosuhdeprosentin pohjalta. Nuoriin on jo kohdistunut merkittäviä leikkauksia ja keväällä sovitut lisäleikkaukset kasasivat lisätaakkaa heidän kannettavakseen.**

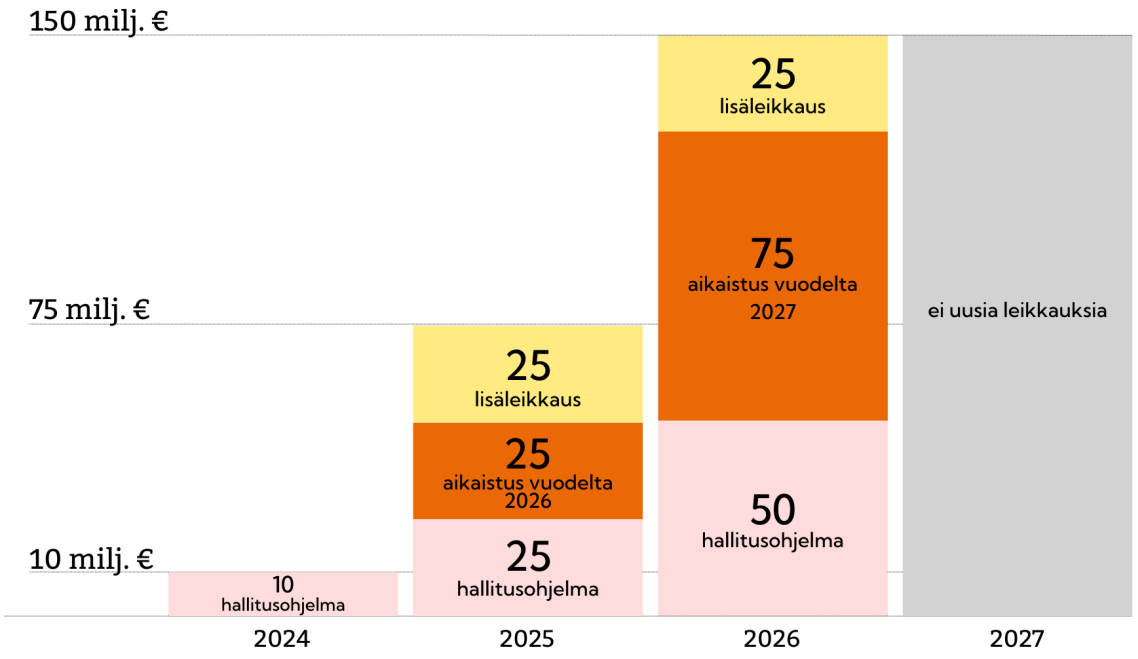

Kuvio: OKM:n valtionavustuksiin päätettyjen leikkausten suuruus. Aikaistuksella tarkoitetaan hallitusohjelmassa päätettyjen leikkausten aikaistamista vuodella kehysriihen päätöksen mukaisesti. Vuodelle 2027 ei ole suunniteltu lisää leikkauksia. Leikkausten kohteet eivät myöskään välttämättä pysy samoina.

Koulutuksesta

Useat tutkimukset osoittavat, ettei peruskoulujärjestelmä takaa yhdenvertaisia menestymisen mahdollisuuksia ja oppimistuloksia aikaisempien vuosikymmenten tapaan. Lapsiasiavaltuutetun mukaan Suomi on yksi harvoista maista, joissa koulutusresurssien määrä on laskenut viimeisen

vuosikymmen aikana. Koulutuspanostukset ovat siis erittäin tarpeellisia: esimerkiksi toisella asteella opiskelijakohtaiset koulutusmenot ovat Suomessa matalammat kuin OECD-maissa keskimäärin. Tässäkin budjettiriihessä erityisesti ammatillisesta koulutuksesta leikataan merkittävästi.

Maksuttoman toisen asteen turvaaminen oli odotettu ja erittäin tärkeä päätös. Toisen asteen oppilaitoksiin kohdentuvat leikkaukset tulevat kuitenkin näkymään myös opiskelijoiden arjessa. Erityisesti ammatillisista oppilaitoksista leikkaaminen kaikkineen noin 130 miljoonalla eurolla on huolestuttava osa jatkumoa, jossa työllistymiseen, koulutustason nostoon ja jatkuvaan oppimiseen rakennetaan uusia esteitä.

Tälläkin hetkellä 20–24-vuotiaista nuorista 20 prosenttia on vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Tilanne on heikentynyt viime vuosina. Vaikka leikkauksen on tarkoitus kohdentua muihin kuin oppivelvollisiin, koskettaa tämä silti lukuisia nuoria, joiden alanvaihto tai lukion jälkeisen ammatillisen pätevyyden hankkiminen voi vaikeutua merkittävästi.

Osaamiserojen kasvun hillitsemiseksi oppimisen tukea uudistetaan hallitusohjelman mukaisesti. Uudistuksella pyritään yhtenäistämään ja parantamaan tuen saantia läpi koulutuspolun, myös nivelvaiheissa. Hyvä niin - osaamisen ja hyvinvoinnin eriytymiskehitykseen puututaan kouluissa ja oppilaitoksissa parhaiten tarjoamalla oikea-aikaista ja riittävää tukea nuoren tarpeisiin. Uudistus on tarpeellinen ja olemmekin peräänkuuluttaneet siihen tarvittavia lisäresursseja.

Oppimisen tuen uudistuksen toimeenpanoon esitetään varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen 50 miljoonan euron lisäystä, lukio- sekä ammatilliseen koulutukseen kuhunkin 10 miljoonaa euroa pysyvää lisärahoitusta. On tärkeää, että hallitus sitoutuu resursoimaan oppimisen tuen sen vaatimalla tavalla ja seuraa nyt tehtävien uudistusten toimivuutta. Mikäli hallituksen panostukset eivät ole riittäviä, kohdentuu uudistuksen toteuttamisen kustannustaakka kunnille. Kunnilla taas ei ole tähän yhtäläisiä mahdollisuuksia, jolloin tavoite yhtenäisestä oppimisen tuesta kotikunnasta riippumatta voi jäädä saavuttamatta.

Muita huomioita

Opintotukijärjestelmä on keskeinen koulutuspoliittinen instrumentti. OKM:n talousarvionkin mukaan tavoite on yhä nostaa koulutustasoa, purkaa eriytymistä ja saada yhä useampi nuori suorittamaan korkeakoulututkinto. Hallitus on myös aiemmin asettanut työryhmän valmistelemaan opintotuen kokonaisuudistusta, minkä yhteydessä tarkoituksena on ollut tarkastella koko opiskelijoiden toimeentulon kokonaisuutta. Tämän työn ohi on jo nostettu opintolainan osuutta sekä ollaan leikkaamassa opiskelijoiden asumisetuuksista siirtämällä heidät opintotuen asumislisälle. Asumistuen muutos tulee heikentämään 156 000 opiskelijoiden asumisen tukea, pahimmillaan yli 2000€ vuodessa. Edullisempia asuntoja ei riitä kaikille nyt eikä tulevaisuudessa, sillä myös opiskelija-asuntotuotanto tullee tyrehtymään täysin erityisryhmien investointiavustusten leikkausten johdosta. Toivomme sivistysvaliokunnalta viisautta tehdä pitkäjänteisesti kestäviä ratkaisuja, jotka edistävät opiskelijoiden hyvinvointia.

Opintolainahyvitystä maksetaan aiempaa enemmän. Samalla opintolainojen takaisinmaksun vaikeudet ovat lisääntyneet, eli valtion takausvastuusuorituksille, korkoavustuksille ja

maksuvapautuksille on suurempi tarve. Tämän vuoksi valtion opintolainamenot nousevat ensi vuonna 25,9 miljoonalla eurolla.

Valtion takaamien opintolainojen lainakanta oli vuoden 2023 lopussa yli 6 miljardia euroa. Keskimääräinen opintolainan määrä oli ammatillisen perustutkinnon suorittaneella 11 400 euroa, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella 17 700 euroa ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneella 22 700 euroa, mikä on kolme kertaa enemmän kuin 10 vuotta sitten.

Vuoden 2017 suuret opintotukileikkaukset ja opintolainan osuuden nosto alkavat näkyä nyt tilastoissa, kun opiskelijat ovat valmistuneet ja alkavat maksamaan lainojaan takaisin. Perintään menneiden opintolainojen määrä on moninkertaistunut nopeasti. Syksystä 2024 alkaen opintolainan osuutta opintotuesta on kasvatettu entisestään, joten opiskelijoiden velkapotin kasvaessa on odotettavissa, että tästä seuraa takaisinmaksuhaasteiden vuoksi lisäkustannuksia valtiolle myös tulevaisuudessa. Toisenlaisilla poliittisilla valinnoilla tämä raha olisi mahdollista käyttää myös suoraan nykyisten opiskelijoiden toimeentulon tukemiseen.

Helsingissä 3.10.2024

Aleksi Sandroos
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot: Anna Munsterhjelm, toiminnanjohtaja, 040 5879514, anna.munsterhjelm@nuorisoala.fi